

C

Lajnar.

Slika iz življenja.

Spisal F. J. Doljan.

Od ranega jutra do pozne noči ga je videti tam ob cesti . . . Ljudje, ki hodijo ondod mimo do bližnjega letovišča, bi ga pogrešali, ko bi ga ne bilo enkrat; tako zelo so ga navajeni.

Navajeni pa so ga tudi ptiči iz sosednje okolice. Prav nič se ga ne boje. Zdajpazdaj se prišopiri kak predrzen vrabec do njegovih nog in pobira brezskrbno drobtine, ki so odpadle od njegovega bornega kosilca. Pa tudi ščinkavci so mu prijatelji in semtertja priskaklja tudi kaka vitkostasa, elegantna pastirica mimo njega, si ga ogleduje zvedavo nekoliko časa, potem pa odfrči zopet na drugo stran. Zadaj v gozdu za njegovim hrbtom pa nabija pogosto zelena žolna s svojim trdim kljunom na trhlo škorjo, kakor bi trkala na kaka vrata ter čakala, da se ji zakliče: „Svobodno! . . .“

A on se le malo meni za vse to . . .

Že leta in leta prihaja semkaj dan na dan in stoji vedno na enem in istem prostoru. Starikav hrast se dviguje nad njegovo glavo. Njegove grapaste, zakrivljene veje so videti kakor odrevenele roke nébo naskakujočega giganta, a njemu dajejo poletni prijetno zavetje proti dežju in prevročim solničnim žarkom.

Poleg hrasta v tesnem, a precej globokem jarku žubori mali potoček. Pridrvivši s hriba doli beži pod

cesto naprej na zelene travnike, kjer se polagoma porazgubi ter ponikne v zemljo.

Vedno enaka je pesem njegovih drobnih valčkov. Samo kadar pritiska žareče solnce več časa skupaj z jasnega neba ob dolgotrajni suši, ko so valčki tako nekamo izstradani, so oni glasi, ki prihajajo iz jarka, bolj slabotni, pojemajoči, tožeči in zdihajoči . . .

In pa kadar so nalivi napolnili strugo, tedaj se čuje iz nje nekako rohnenje in groženje — zdi se, kakor bi se bil potočec hipoma prevzel, kakor bi se ponašati hotel s svojo nenavadno močjo, kakor bi hotel s strahom navdati koga . . .

A to so izjeme . . . Sicer pa mrmra in brni vedno z enim in istim glasom — žalostna, enozvočna, otožnost budeča pesem . . .

On pa stoji tam ob potoku in drži v levici majhno, nekaki skrinjici podobno lajno, z desnico pa vrti kljuko, vrti venomer, brez prestanka, brez oddihljaja . . . Roka mu je postala mehanizem, ki deluje samostojno, brez njegove volje . . . Zdi se, kakor bi se ti glasovi, ki jih izvablja skrinjici, spajali z žuborenjem studenčevim in s šumenjem listja okrog v prečuden, melanholičen trospev, ki zdiše in prosi za hromega reveža . . .

A kako malo jih je, ki bi jim ta prošnja segala v srce!

Mimo njega hodijo, ozirajo se vanj, a le redko kdaj poseže kdo v žep ter mu vrže majhen dar v luknjičasti klobuk. Vsak ima potihem kak izgovor za svojo trdosrčnost . . . Eden nima drobiža pri sebi, drugemu je sitno odpenjati suktnjo, tretjemu se zdi, da je isti dan že tako preveč dal vbogajme! . . . In nihče se ne vpraša, zakaj je temu revežu tako sključeno telo, zakaj tako žalostno poveša glavo . . . Prav nihče ne sluti, da je to le manjši del njegove nesreče, da ima leseno nogo in da nosi večjo bolj skrito v prsih svojih. Nihče ne sluti, da ima ta revni berač s svojim trdim, mrklim obrazom, mehko, čuteče srce, srce, ki mu krvavi in se mu naslaja ob spominih na davno minule čase . . .

Ne, posebno mila mu usoda ni bila nikdar! . . .

Bil je revnega kmeta sin . . . To samo na sebi ne bi še bilo toliko zlo. Hujše je bilo to, da je bil njegov oče pijanec, zapravljivec, da je počel, kakor bi namenoma ne hotel svojemu otroku ničesar zapustiti . . .

In ne samo to! . . . Bil je razen tega sirov, oduren z njim — z njim in njegovo dobro materjo . . . Oj, koliko je trpela ta revica v svojem življenju! . . . A tudi on je trpel! . . . Bil je še majhen, toliko da je korakati znal, ko ga je oče že neusmiljeno pretepaval — pretepaval brez pravega vzroka in povoda, dostikrat samo za to, ker denarja ni imel, da bi bil šel pit . . . Baš tako nezasluženo je morala prenašati mati njegova udarce. K večjemu, če jih je zaslužila s tem, da je svojega moža prosila včas, da bi se poboljšal, da bi se oziral malo tudi nanjo in na svojega otroka . . . No, in to, da je trpela mati njegova, ga je bolelo bolj, nego lastna nezgoda. Zlasti, ko je bil nekoliko odrastel, ko je znal nekoliko že presoditi, kaj je prav in kaj ni prav, ko je bil začel pojmiti, kako neizmerno ga ljubi mati, se mu je smilila . . .

Toda pomagati ni mogel ne njej, ne sebi . . .

Vsa njegova mladost je bila temna in žalostna . . .

Doma večni nemir — pri drugih ljudeh pa zaničevanje! . . .

Naravno, da hiša, v kateri so se godile take reči in o kateri je bilo gotovo, da preide po lastni krivdi gospodarjevi prej ali slej v tuje roke, ni bila posebno v čislu pri sosedih. A čudno, da ljudje niso mrzili samo očeta, ki je bil kriv vsega, temveč tudi njega in mater njegovo, ki sta bila vendar nedolžna! . . .

„Kaj boš ti — berač!“ . . . Na ta način so se znašali nad njim njegovi vrstniki, ko je bil še majhen deček — pač, kakor so slišali govoriti svoje starše o njegovem očetu! . . . In tudi njegova mati se ni smela družiti z veljavnejšimi ženskami. Ako se jim je približala, so jo takoj gledale po strani, izogibale se njenim vprašanjem, kazale se ji sploh neprijazne . . . Seveda, imele so boljše može nego ona . . . One niso bile tepene in smele so se torej ponašati taki revici nasproti! . . .

Vse to je videl on in čim večji je prihajal, tem živeje je občutil svoje gorje, tem bolj se mu je utrjevala vera, da mu življenje ne obeta nič dobrega, da ima trdo, s trnjem posuto pot pred sabo!

In ta zavest, ta temna slutnja, ki se mu je bila že v njegovi prvi mladeniški dobi naselila v srce, je bila vzrok, da je bilo vse njegovo bitje nekam nenavadno in da se je v marsičem razločeval od svojih vrstnikov. Bil je videti že kot mladenič žalosten, sam v se vtopljen in že tistikrat je ljubil samoto . . .

Njegovi tovariši so se mu zaradi tega rogali. Norčevali so se iz njega in ga izzivali . . . A dekleta — no dekleta mu niso bila videti tako sovražna! Opazil je večkrat, kadar se je zdramil iz svoje zamišljenosti in se ozrl nagloma na desno ali levo, da so oči te ali one deve nekako sočutno počivale na njem . . .

To ni bilo baš čudno! Bil je čeden mladenič! Tako lepo raščen ni bil kmalu kdo, in tista otožnost, ki mu je odsevala z obraza, ga je delala zanimivega . . . Dekleta je morda baš to mikalo na njem, ker ni bil, kakor drugi! . . . Niti to mu ni škodilo v njih očeh, da ni hodil ponoči s fanti popevat na vas . . .

Ne, vasoval on nikdar ni! . . . A zaradi tega ni spal, ko so drugi fantje blodili po vasi in prepevali . . . Imel je preburno srce! . . . O tudi on bi bil dal rad duška svojim čutilom, tudi on bi bil rad pel — a ne tistih veselih, poskočnih in razuzdanih, ki so jih popevali oni — ne, njemu bi se bile prilegale vse druge — žalostne pesmi, pesmi, ki bi bile z bridko tožbo polnile svet! . . .

Tisto neusmiljeno, brezčutno ustrahovanje, s katerim ga je njegov malokdaj trezni oče od mladih nog pestil, je bilo ugonobilo njegovo živčevje . . . Temna melanholija ga je spremljala povsod, plazila se kakor senca vedno za njim. Niti po noči, kadar je spal, ga ni zapustila. Tudi njegove sanje so bile navadno težke, nevesele . . .

Njegovo burno srce je hrepenelo po sreči, a njegov pogum je bil strt in nedostajalo mu je moči, da bi bil upal . . .

V prsih ga je vedno nekaj tiščalo . . . Čutil je često potrebo, da bi bil komu potožil, da bi se izpovedal komu . . . A imel ni nikogar! . . . Pač, imel je mater! . . . Njej bi se bil lahko razodel, ona bi ga bila poslušala, ona bi ga bila tolažila, toda njej se ni hotel razkriti, ker je vedel, da bi se ji smilil in da bi potem še huje trpela . . . Zato je bil njej nasproti dostikrat neodkritosrčen . . . Kazal se je često drugačnega, nego je bil v resnici . . .

Tako so potekali dnevi njegove mladosti — enakomerno, enolično, dokler se ni z njegovim srcem nekaj zgodilo — dokler ni splamtel v njem plamen — mogočni plamen prve ljubezni . . .

* * *

„Kaj? . . . Ta pa ta! . . . To ti je glas!“ . . .

„Res, take pevke še nismo imeli!“

„Pa je ne bomo izlepa več!“

„Ta ni zastonj Škrjančeva, kaj? . . . Žgoli pa res že tako, kakor kak škrjanček! . . .

Tisto nedeljo je pa pela Škrjančeva Metka prvič na koru in, ko so se ljudje vračali od maše, niso govorili drugega nego o njej in njenem lepem glasu.

Pa so imeli tudi prav, ako so jo hvalili! Njeno petje je bilo v resnici nekaj posebnega! Ne toliko, ker je bil glas čist in zvonek, kakor srebro — nego radi tega, ker se je čutilo, da prihaja iz srca . . .

Tudi on, Pavle je bil v cerkvi. A če je vsa cerkev strmela radi Metkinega lepega glasu, je bil on naravnost omamljen! . . . Iskrenost, od katere je bilo prošinjeno njeno petje, je vplivala z nenavadno silo nanj . . . Srce mu je podrhtavalo in strepetavalo v neki sladki grozi, pogrezalo se mu v neko čudno slast, ko je prediral skozi harmonično bučanje mogočnih cerkvenih orgel nje zvencči, a vendar tako mehki in gibčni mladostni glas . . . Njegove prsi so se mu polnile s prej neznanimi čustvi, nekaj opojnega mu je prevzemalo srce, mamilo mu dušo, razlivalo se mu po žilah in po celem životu . . . Začel se je čuditi in diviti . . . Vse se mu je zdelo novo, izredno, neznano . . . Ozrl se je proti visokemu cerkvenemu oknu, skozi katero je v

širokih pramenih lila solnčna luč, in bilo mu je, kakor bi se danes prvič zavedal, da sije solnce z jasnega neba! . . . Njegovo življenje je bilo prej temno, prazno — zdaj hipoma je dobilo neko vsebino, nek pomen, nek smoter . . . Vse se je prikazovalo zdaj v drugačnem svitu njegovim očem . . . Stvari, do katerih je bil prej hladen, ravnodušen, so zbudile njegovo zanimanje zdaj . . . Poprej je opravljal mehanično svojo molitev, zdaj pa mu je prihajala iz vročega srca! . . . Tista žalost, ki se ga je toliko časa tako železno oklepala, se je bila razpršila . . . Veselje ga je prešinjalo, neko nedoločno, a vendar sladko, osrečevalno veselje, neka blaženost, kakršne še ni bil občutil nikdar prej . . .

Vse to je bil povzročil sladki glas Škrjančeve Metke! . . .

Metka je bila lepo dekle. Znala je čudovito pogledati s tistimi svojimi nagajivimi, podolgovato-okroglimi, črnimi očmi, nad katerimi so se bokale svetlorumene obrvi. Skoro še bolj rumene so bile njene trepalnice, da je bilo videti, kakor bi se bila nalomila zlatih solnčnih žarkov ter si jih nateknila okoli oči . . .

Pavle je že dostikrat občutil mogočni vpliv njenega očesa. Zakaj nikdar ga ni povesila pred njim, če sta se srečala, temveč vselej ga je pogledala naravnost v obraz. A njen pogled ni bil predrzen in vsiljiv, ne, samo neka šegava hudomušnost pa radovednost je odsevala iz njega. Bilo je videti, kakor bi ga njene oči nekaj vprašati hotele, česar si usta niso upala; kakor bi s svojim pogledom prodreti hotela notri do tja, kjer je hranil on svoje skrivnosti . . .

Že davno je vleklo Pavleta nekaj k temu dekletu, ne da bi se bil prav zavedal kaj. Tudi on jo je rad videl, tudi on se je rad ozrl za njo, a da bi bilo njegovo srce kdaj silneje zahrepenelo po njej, to se ni bilo zgodilo. Morda za to ne, ker je, zavedajoč se svoje nesreče, od nekdanj brzdal svoje želje. A ko jo je čul prvič v cerkvi peti, je pozabil hipoma na vse, pozabil, da je sin zapravljivega in zaničevanega očeta, pozabil, da je med njim in njo prepad, ki se premostiti ne bo dal. — V njegovih prsih se je hipoma nekaj završilo . . . Vse tisto toliko časa zatirano hrepcenje in kopnenje je

prikipelo z elementarno silo na dan! Njegovo srce se ni dalo nič več mrtvičiti, klicalo je glasno po ljubezni! . . .

In on mu je ni odrekal več! Potapljal se je odslej v najsladkejše sanje, vdajal se je najrazkošnejšim domišljijam . . . Ah, kako se je odslej veselil zmeraj na nedeljo, kakò težko je pričakoval zmeraj ure, ko je pozvonilo k maši! . . . Seveda v pravem zmislu pobožen od tistihdob ni bil več . . . Njegove misli so mu uhajale preveč vstran od oltarja pa gori na kor, od koder se je tako veselo razlegal sveži Metkin glas . . . Saj se mu je zdelo, kakor bi prepevala samo njemu, kakor bi mu hotela s tem svojim petjem povedati nekaj, razodeti, razkriti mu — svoje srce! . . .

In kako dolg mu je bil vedno teden, kako počasi so mu tekli dnevi med nedeljama! Včasih se nič več zdržati ni mogel, včasih je popustil vse in tekkel gori na grič, s katerega se je videlo v bližnjo vas, tja, kjer je bivala ona. Moral je videti streho njene rojstne hiše, če drugega ne, videti od daleč vsaj vrt, po katerem je morda hodila, potem mu je bilo zopet bolje pri srcu, potem je zopet laglje čakal in trpel . . .

Tako je šlo nekaj časa, ne da bi se bil vprašal, kam dovede to, kakšen zmisel ima njegovo počenjanje in ravnanje . . .

A nekoč je začel misliti zopet trezneje. Zavedel se je zopet ovir, ki so se stavile izpolnitvi njegovih srčnih želja in zopet se ga je lotevala žalost . . .

Ali je mogoče, da bi ona, hči čislanega kmeta, ki se bodo v kratkem za njo pulili veljavni, premožni snubci, pa marala njega, ki v kratkem ne bode niti več lastne strehe imel? . . . Če ga je včasih pogledala prijazno, če se mu je nasmehnila včasih tako ljubko, kaj na tem? . . . Tako mlado dekletce se smehlja pač vsemu svetu — morda zato, ker ve, kako se ga ves svet veseli! . . .

Pokesal se je, da ni pazil bolje nase, da ni izkušal v kali zatreti ono čut, ki ga je sicer osrečevala, a mu je postala lahko vir najbridkčjih prevar, najhujšega gorja . . . Poizkusil je, če bi se ne dalo popraviti zamujeno . . . A ogenj, ki je plamtel v njegovem srcu,

je bil že premogočen — ljubezen se ni dala več iztrebiti iz njegovega srca! . . .

Nasprotno, od dne do dne je postajala močnejša, njegovo hrepenenje, njegovo koprnjenje je raslo bolj in bolj in vedno pogosteje se je dogajalo, da je nastopil pot proti vasici, ki je hranila njegovo izvoljenko v svoji sredi . . .

A prav do tja se ni upal nikdar! . . . Včasih je bil čisto blizu njene hiše, a vrnil se je spet . . . Da, dogodilo se je celo, da jo je videl kje zunaj, a tedaj je še celo pobegnil! . . .

Negotovost, ki je živel v njej, je bila sicer mučna, a bila mu je še vedno ljubša, nego razočaranje, ki ga je morda čakalo. Ne, da bi bil stopil tja k njej in jo vprašal naravnost — tega poguma ni imel, navzlic temu ne, da je včasih grozno trpel ob misli, da je petje ljubljene deklice imelo morda tudi do drugih ravno tako moč kakor do njega in da si drugi ne bodo pomišljali tako kakor on! . . . Čakal je, da mu kako naključje pripomore dognati resnico — čakal in tolažil se je s tem, da si vsaj ničesar očitati ne bo imel, če bode ta resnica žalostna zanj! . . .

* * *

Lepo majnikovo jutro se je porajalo na izhodu. Plaho so se umikale pred njim obledele zvezde, kakor bi se bile zbale njegovega čara. — Neštete rosne kapljice pa, ki so visele po listju iz nočnega sna probujajočega se drevja, po glavicah raznobojnih cvetic, po bilkah nebrojnih trav in zelišč, so ga pozdravljale veselo — željno srkajoč v se svetlobo, s katero je bilo ozarjeno, ter blestele se in se žarile kaki milijoni iskrih diamantov in biserov . . .

Belkaste, prozorne meglice, ki so zagrinjale nebo na oni strani, odkoder je imelo pripluti zlato solnce, so postajale svetlejše in svetlejše, dokler jih ni obdehnil rožnati svit in se niso naposled razžarele, da je bilo videti, kakor bi švigal plamen velikanskega požara preko zobčkastih gorskih grebenov . . .

Pavel je bil vstal, ko je svetila še danica na nebu . . . Bil je naročen za košnjo . . . Toda to ni bilo

vzrok, da je že tako zgodaj zapustil svoje ležišče . . . Prejšnji večer je bil oče zopet pijan, razgrajal je in se grozil njemu in materi, kakor že stoinstokrat prej. To pa ga je vselej tako razburilo, da ni mogel spati. Vso noč se je prevračal po postelji. Pri srcu ga je pekla zavest, da pri njem doma ne bo nikoli bolje in da ni več daleč tisti čas, ko bo treba iti izpod strehe rodne hiše — najbolje kam po svetu, daleč vstran od tod! . . . Ko se je pri tem zmislil na Metko, se mu je storilo tako milo, da bi se bil skoro razjokal . . . Kako lahko, kako lahko bi bilo vse drugače! . . . Metka bi ga ljubila in njegova bi bila, če bi ne bil on tak revež! . . . A tako — ne! . . . Nespametno bi bilo, če bi upal in se nadejal! . . .

Ob takih mislih ga ni trpelo več v postelji . . . Po njem je kuhalo in moral je vun, na hlad! . . . Njegova kosa je bila že izklepana, a odide vseeno na vrt, sede tam na klepalnik ter obtolče s kladivom brez potrebe še enkrat vso kosino ostrino. Potem potegne parkrat tudi še z oslo preko kose ter se odpravi . . .

Sicer je bil zmenjen z drugimi kosci, da se snide z njimi pri križu konec vasi, a ni se mu ljubilo, čakati nanje. Kadar je bil otožen, sploh ni maral za družčino. Odgovarjati na tista plitva vsakdanja vprašanja in poslušati tiste neslane šale, ko mu je tako resno pri srcu, je prehudo! . . .

Odšel je torej sam, komaj da se je bilo začelo dobro svitati . . . Poživljajoči vonj, ki je hlapel iz mokrotne zemlje in dih vetra, ki mu je vel nasproti, je dobro del njegovemu razgretemu čelu . . . Skoz vas je stopal naglo, kakor bi se bal, da bi ga kdo ne došel ali nagovoril. Ko pa so bile zadnje hiše za njim in je bil prepričan, da bode zdaj sam, začne hoditi bolj počasi, skoro leno . . . Bil je tudi v istini truden po prečuti noči . . . In glavo so mu polnile še vedno one težke misli, ki so ga mučile vso noč! . . .

Pot ga je vodil med dvema sečema, za katerima se je na obe strani razprostirale lepo ravno polje . . . Zdajpazdaj je zletel kak ptič iz grma, kjer je prenočeval, usedel se na kako šibko vejo, obiral si zibajoč perutnici ter čivkal zaspano . . . Pavle se je malo brigal

za to . . . Še manj so ga zanimali razni mrčesi, ki so lezli iz podzemskih lukenj in drugih skrivališč ter križali njegovo pot . . . Samo na pajka se je bil nekoliko razjezil, ki je bil razpregel svoje mreže med dvema drevesoma od ene strani do druge tako, da si je ovil ves obraz s pajčino. A ko si jo je zbrisal z obraza, je stopal spet mirno, skoro apatično dalje . . . Raznobojne poljske rože, ki so cvele za sečmi ob koncu njiv, so pošiljale zaman svoj sladki vonj do njega! . . . Niti pogled v gosto zaraščeno goro, ki se je v le majhni daljavi dvigala kvišku pred njim in katere sveže zelenje je tako dobro vplivalo na oko, ga ni veselil . . . Bil je neobčutljiv za vse naravne lepote, ker je preveč živo občutil bol, ki jo je nosil zaprto v svojih prsih! . . .

Do travnika, kjer je imel kositi, je bilo precej daleč. Ležal je onkraj Obrha. Ne bi mu bilo treba iti skozi vas, še manj mimo one njemu tako drage hiše . . . Izognil bi se bil lahko in še celo po bližnjici! . . . Ali srce ga je vleklo danes z neodoljivo silo v obližje obožavane deklice! . . .

Ozre se — o drugih koscih ni bilo še ne duha ne sluha! . . . Mudilo se mu torej ni in nobenega vzroka ni imel, hoditi po krajših potih! . . .

Ko zavije v vas, zalaja v bližini nekje velik pes. Za njim se glasijo trije, štirje drugi . . . To ga skoro vznemiri. Čudni občutki ga obidejo. Bilo mu je, kakor bi hodil po prepovedanih potih . . . Stopal je nalahko, potihoma, kakor bi se bal, da bi ga ne izdale njegove stopinje . . . In hipoma se vpraša: „Kaj iščem tukaj? Čemu sem krenil semkaj? . . . Kaj je moj namen? . . .“

Spomnil se je, kolikokrat je že bežal, boječ se, da bi se ne sešel z ljubljeno deklico, bežal, ker ni vedel, kaj naj bi ji dejal in kako naj bi ji bil prikril svojo veliko zadrego. In danes — ali bi imel danes več poguma, ali bi se ji danes upal pogledati v oči, ali bi ji danes mogel razodeti svoje srce, ko je kakor še nikoli, občutil velik razloček med njo in seboj? . . .

„Pa saj še spi!“

S to mislijo se potolaži in počasi se približa vrtu, ki je obdajal Marjetkino rojstno hišo od treh strani . . . Bilo je res videti, kakor da ni še nihče pokonci . . .

Samo nekaj piščet je čivkajoč brskalo po prahu pred lišnimi duri in četa lepo pisanih rac se je zibala proti bližnji vodi, drugače je bilo vse mirno. Pavle obstoji in se nasloni na debel kol ob vrtnem plotu . . . Nekaj sladkega mu je polnilo srce . . . Zdelo se mu je tako lepo, tako prijetno tukaj! Na zunanji strani plotu je med koprivami in „kurjim mlekom“ bujno poganjalo „sladko vince“, a notri v vrtu je bilo vse lepo obdelano, vse v najkrasnejšem redu! Poznalo se je, da čuva nad gredicami, ki so se vrstile ena poleg druge, pazno oko . . . Po posameznih stezicah so se poznali sledovi majhne bose, noge . . . Pavle je sodil, da so to Marjetkine stopinje in bilo mu je, kakor bi moral preskočiti ograjo, skloniti se doli k njim in poljubiti jih . . . Bil je tako prepričan, da ga nihče ne vidi, da se je začel brez pomisleka vdajati svojim domišljijam in sanjarijam. Toda hkrati se zgane nekaj na levo od njega in preden se more umekniti, se sklone po koncu izza košatega rožnega grmička vitka Metkina postava . . .

Pavle je zardel notri do čela gori, tako ga je bilo sram. Ona pa stopi brez vsake najmanjše zadrege predenj. Rokavce je imela zavihane skoro do komolcev, a krilca izpodbrečana nađ sredo meč, da so se ji dražestno zazibavale pri vsakem gibljaju.

„Oh, ti si, Pavle?“ je vzkliknila, kakor bi ga še le v tem hipu zagledala. Toda njeni šegavi, poredni pogledi so jasno pričali, da ga je videla že prej in da ga je opazovala.

„Glej, glej, kam bo pa to zapisati?“ je nadaljevala veselo, presrčno, z zvenečim glasom . . . Bila je videti jako dobre volje . . . Lica so ji bila sveža in obdahnjena od rahle rdečice, kakor otroku, ki se je ravnokar prebudil iz zdravega spanja . . . Njene oči so bile ne navadno čiste in spočite, dokaz, da je dobro izkoristila kratko noč . . .

„Kosit grem!“ začne pojasnjevati Pavle. A ker je čutil, da to še ni vzroka dovolj za to, da je prišel tod mimo in je dalje dobro vedel, da se primeren izgovor ne da izmisliti kar tako, pristavi naglo: „Pa da si že tako zgodaj na nogah, Metka!“

„Moram biti,“ odvrne ona, „če hočem, da bode po mojih gredicah kaj cvetic, zakaj podnevi ni časa za take otročarije!“

„Kako pa tudi diši tukaj!“ pripomni Pavle. „Človek se mora ustaviti, če bi se tudi ne hotel!“ . . .

Njo posili smeh. Predobro je znala, da se ni ustavil samo zaradi rož in zaradi duha, ki so ga razširjale . . . Slutila je že davno, kaj se godi v njegovem srcu. Preveč goreče, preveč hrepeneče poglede je vpiral vanjo, kadar jo je pripeljala ob nedeljah pot mimo njega, ko je stal pred cerkvijo. Oh, znala je že dolgo, da jo ljubi po tihem, znala pa tudi, zakaj ne pride in ji ne razodene svoje ljubezni. Vedela je, da izvira njegova bojazljivost iz spoštovanja do nje in to ji je laskalo in bila mu je hvaležna za rahločutnost, ki se je kazala v njegovem samozatajevanju. Uvidevala je tudi, da postopa popolnoma v skladju z obstoječimi okolnostmi. Saj je bila do dobrega prepričana o tem, da bi jo njen oče nikdar ne dal za ženo sinu takega očeta, kakor je bil Pavletov; da ne bi nikdar pripustil, da bi se omožila na tak dom, kakor ga je imel podedovati on . . .

A na drugi strani je bila zopet preveč ženska, da bi ne bila zakoprnela po slasti, ki ji ga je nudil trenutek. Umela je prav dobro vse pomisleke in vse skrbi, ki so vznemirjale Pavleta ter ga zadrževale, da se ji ni približal, a v svoji čudoviti ženski logiki teh pomislenj in skrbi za svojo osebo ni imela . . .

Pavle ji je bil všeč, všeč tako, kakor noben drug mladenič! . . . Pa da bi se ne veselila, ako ga je videla? . . . Pa da ne bi pustila vplivati nase čara, ki ga je občutila; kadar mu je pogledala v njegov lepi, žalostni obraz? In da bi se ne vdajala sladki sreči in blaženosti, ki jo je zanjo imela njegova bližina? . . . Njegova žena res najbrž nikdar ne bo, a da bi se ga morala izogibati že zdaj — čemu, zakaj? . . . Kdo jo odškoduje za to, če postane kdaj soproga neljubljenemu možu? In to se zgodi prej ko ne! Vsaj do zdaj se ni nagibalo njeno srce še nikomur drugemu nego Pavletu! . . . Kdo jo odškoduje torej za to, če bode kdaj nesrečna, ako se ne odškoduje sama že zdaj, seveda le toliko, — kolikor je dopustno in kolikor ni v proti-

slovju z dolžnostmi, ki jih ima do svojega prihodnjega moža vsekakor že zdaj . . .

Marjetka ni mislila tako daleč, da bi bila prišla baš do tega zaključka, a vsa njena narava, ves njen temperament je bil po tem, da bi bila prišla do takega sklepa, ako bi bila s primerno bistroumnostjo razmotrivala in razglabljala svoje čute in one nazore, ki so ji vsled prirojenih svojstev silili na površje glede vprašanja, kaj je dolžna sebi in kaj je dolžna drugim.

Toda njej razmišljati niti treba ni bilo! Zadel je instinktivno to, kar je najbolj prijalo njenemu bitju in onemu zdravemu egoizmu, ki je tako tesno spojen s človeško naravo in brez katerega si niti možno misliti ni normalnega človeka! . . .

Ko je videla, kako rad bi ji Pavle prikričal, kar je tako živo čutil zanjo, jo je naravnost mikalo, da bi ga zdramila iz njegove letargije in nekako izzivajoče pripomni na njegovo opazko:

„No — da se zaradi mene nisi ustavil, tako vem! . . .“

Na Pavleta pa so imele te njene besede nečudno moč. Sram ga je bilo, da si je ona to upala, česar bi si on sam od sebe nikdar upal ne bil! . . . Pa tudi njeni lepoti se ni mogel ustavljati več . . . Vsak žarek, ki ga je zadel iz njenega očesa, je razvnel zdaj njegovo kri, podžigal njegovo hrepenenje, njegove želje . . . Njen zvonki, srebrni smeh, mu je pretresal mozg, vsi njegovi živci so vibrirali v sladkem koprnenju . . . In vzkliknil je ognjevito:

„Ah, Metka, ko bi ti vedela . . .“

„No, no, le nikar ne pravi — prenaglil bi se!“

Íz lahke ironije, v katero so bile zagnjene te besede, je zvenel nov poziv; toda Pavletova občutljiva, nezaupna duša je čutila samo ironijo. Takoj se ga loti prejšnja zmedenost in v svoji neodločnosti povesi glavo ter umolkne.

Njej pa je bilo zopet na smeh . . . Kakemu drugemu bi bila zamerila tako vedenje, ker bi bila sklepala, da je posledica apatije, pri njem pa ji je ugajalo, ker je bila prepričana, da izvira zgolj iz tiste njegove rahločutne boječnosti . . .

Med pogovorom je bila odlomila lepo, napol razvito vrtnico, odtrgala nekoliko resede in pisane travice ter povila vse skupaj v majhen šopek.

„Ali ni lep?“ ga vpraša, pokazavši mu ga.

„Srečen tisti, ki ga dobi! . . .“

„Ah, če si ne želiš večje sreče, potem . . .“

„Meni bi bilo to več kot zadosti sreče! . . .“

„Hahaha, Pavle! . . . Kako pa moreš biti tak! . . .“

Toda na, na, tu ga imaš, da boš srečen! . . .“

Stopila je še en korak bliže k njemu in mu izročila šopek.

Pavle ga je sprejel s tresočo roko. Posegel je po klobuk in si ga zateknil za trak. Najrajši bi bil naglas zavriskal, tako vesel, tako neizmerno srečen je bil . . . Rad bi jo bil zahvalil, pa ni našel besed . . .

Ona ga je smehljaje opazovala. A zdajci se zdrezne. „Pojdi, pojdi!“ mu reče. „Oče so vstali! . . . Ne vidijo me radi s kakim fantom skupaj! . . .“

„Ali smem še kdaj, še kdaj priti po kak šopek? . . . Ali dobim še kdaj kako rožo? . . .“

„Dokler ne usahnejo v mojem vrtu! . . . Toda če usahnejo, če bodo moje gredice kdaj prazne . . .“

Te besede je govorila skoro žalostno . . . Neka temna slutnja je odmevala iz njih . . . Ali Pavle je bil zdaj presrečen, da bi se bil zavedal tega . . . Odšel je lahkih korakov in še lajšega srca . . . Ah, kako se je veselil zdaj ptičjega petja, veselil cvetja, vsake travice, da, kamenčka, ki se mu je valil pod nogami! . . .

Dospevši na travnik, se ni lotil dela . . . Moral se je še malo poglobiti v blaženost, ki mu je polnila prsi . . . Moral se je pomuditi še malo pri svoji sreči! . . .

Zlekne se znak na tla in upre svoje oči v višnjevo nebo. Nad njim se je dvigal škrjanec v sinje višave in drobil svojo jutranjo pesem . . . Še nikdar, še nikdar ni tako umel njegovega petja! . . . Ah, človek mora biti vesel, da ume kaj takega! . . . In on je bil zdaj vesel, nepopisno vesel! . . . Vse kar ga je prej tiščalo in morilo, se je bilo razpršilo; vse skrbi, vse težke misli so ga bile minile! In vse to je bila provzročila zavest, da ga ona ljubi, ljubi navzlic temu, da je revež proti njej! . . . Zdaj tudi do očeta ni čutil nobenega

srda več . . . Naj zapravi vse, če hoče, vse, da ga le ona ljubi! . . . O, on jo že preživi! Delal bo in trudil se zanjo, da bode imela najlepše življenje poleg njega! . . .

Zamislil se je v prihodnost, zamislil v sladkobotistih dni, ki jih bode žil ob njeni strani . . . Mameče sanje so mu legale na veke . . . v prijetni otrpnelosti zatisne oči . . .

Ko so prišli drugi kosci, so ga dobili trdo spečega. Ležal je s smehljajočim obrazom v mehki, sveži travi in blaženost je bila razvita po njegovih licih . . .

* * *

Kakor v omotici je preživel Pavle štiri mesece . . . Življenje, ki ga je živel, je bilo popolnoma odmakneno realnosti. Opravljal je še vsa tista dela, kakor prej, a mehanično, skoro nevedé . . . Njegove misli so bile drugje, bavile so se edino le z nepričakovano srečo, ki ga je bila doletela . . .

K Marjeti ni zahajal, kakor zahajajo drugi fantje k svojemu dekletu. Prencžno jo je ljubil! . . . Ponočeval tudi sedaj ni . . . Samo kadar je opravek nanesel tako, da je prišel v obližje Obrha, je krenil mimo njene doma, nadejaje se, da jo bo videl. In pa ob nedeljah, kadar je šla iz cerkve, se je izkušal prikrasti do nje. Krenila sta pri takih prilikah namesto čez polje, koder so hodili navadno ljudje, po nekoliko daljši stezici čez grič . . . Govorila nista dosti med sabo in kar sta govorila, ni bilo nič posebnega . . . A njiju iskreni pogledi in nežni nasmehljaji, ki so jima trepetali okrog usten, so izdajali, kaj čutita, kako sta srečna . . . Ona je imela vedno kako vrtnico, kak nagelj ali kako drugo cvetko s svojega vrta s seboj, ki mu jo je izročila kot vidni znak svoje ljubezni. On pa je sprejel ta dar vselej z isto globoko hvaležnostjo, z istim kipečim veseljem . . . Ločila sta se vedno na enem in tistem mestu — za ovinkom, preden se je z navadno potjo strnila steza, ki sta hodila po njej . . . Stisnila sta si nekolikokrat desnico, nasmehnila si še enkrat, pogledala se še parkrat prav presrčno ter se razšla . . .

To je bilo vse, kar je imel Pavle od svoje ljubezni. Njegova izredno mehka in rahločutna duša, ki je bila od nekdanj navajena odreke in resignacije, se je popolnoma zadovoljevala z onim subtilnim, brezsnovnim, a vendar tako sladkim užitkom, ki ga nudi samo v resnici čista ljubezen . . . On je oboževal svojo izvoljenko in oziral se je vanjo, kakor v višje bitje . . . Nikdar je ni poprosil za poljubek, nikdar se ni predrznil, da bi ji bil položil roko čez pas in jo privil nase . . . Pač mu je zakoprnelo srce včasih po nečem takem, pač so se mu zbujele včasih želje — a občutil je neko posebno slast pri tem, da jih je krotil. Imel je zavest, da bi preljubo deklico s tem le ponižal, da bi zmanjšal njeno vrednost in veljavo . . . Tedaj šele je hotel dati popolnoma duška svojim srčnim željam, kadar bi bila njegova, čisto njegova! . . . Bil je podoben človeku, ki varčuje za prihodnost! . . .

Ali pri tem se je ukanil, bridko ukanil! . . .

* * *

Ko sta se bila neko nedeljo zopet sešla, se je Metki zaihtelo, preden mu je odzdravila na njegov pozdrav. In tudi nobene rože ni bila prinesla zanj s seboj.

On je začuden gledal in strmel. Niti daleko ni slutil, kaj bi moglo biti vzrok njenim solzam. Bil je tako prevzet od svoje sreče, da nikdar niti mislil ni na to, da je bode prej ali slej morda konec.

„Kaj ti je — Metka?“

„Oh, kako naj ti povem? . . . Vse je pri kraju, vse! . . .“

In razjokala se je še huje.

On pa še vedno ni pojmil. Oči so se mu le še bolj razširile in iznova je vprašal:

„Kaj je pri kraju? . . .“

„Oh, pretečeni četrtek je bil Pistotnik pri nas, tisti mladi vdovec, in . . .“

Zdaj se je Pavletu posvetilo . . . Slišal je nekaj, da se Pistotnik ženi . . . Toda da bi imelo to kak poseben pomen zanj, mu še vedno ni hotelo v glavo. „No — in? . . .“ povzame precej ravnodušno njeno hesedo.

„Saj si lahko misliš! . . . Oče so me obljubili! . . .“

„Ali jim nisi povedala? . . .“

„Oh, povedala . . . prosila jih — a vse ni nič pomagalo! . . . Saj ne veš, kakšni so! . . .“

„Ali ti imaš vendar tudi besedo — in voljo! . . .“

„Ah, moja beseda in moja volja — toliko, kakor nič! . . .“

„In vendar — vendar, kaj si rekla? . . .“

„Kaj naj rečem? . . . Ko sem videla, da ne pomaga nič, sem molčala . . .“

„Z drugimi besedami: vdala si se!“

„Ali kaj naj bi bila storila tudi? . . . Pomisli, moj oče so bolehnji in tako zelo togotni! . . . To bi bila njih smrt, če bi se bila še dalje ustavljala temu, kar so si enkrat vlili v glavo! . . . Saj že tako niso bili človeku podobni, ko sem jih prosila, oh, tako lepo prosila . . .“

Pavle še vedno ni mogel domneti . . . Molčal je in strmел . . . Šele čez dolgo je vzkliknil: Ah — tako? . . .

„Tako torej? . . . Toda povej, čemu jokaš, ako hočeš sama . . .“

„Hočem? . . . Kdo pravi, da hočem? . . . Oh, Pavle, ti si neusmiljen! . . .“

In res mu je bilo tisti hip nekako zakrknilo srce. Zdelo se mu je, da je neresnično vse, kar govori, in da so neresnične tudi njene solze. Bilo mu je nedoumno, kako je mogla odjenjati, ako ga je res ljubila. On je sodil sam po svoji ljubezni, ki je bila tolika, da bi bil šel z veseljem v smrt zanjo, ako bi bilo treba. Ah, kake načrte je delal v svoji razgreti domišljiji, kaj vse je hotel storiti, da bi jo preživel pošteno, da bi bila srečna ob njegovi strani! . . . Ko bi se bil mogel ločiti od nje, bi bil že davno zapustil dom in s svojimi krepkimi rokami, s svojo vztrajno pridnostjo bi bil pridobil kmalu toliko, da bi se bila lahko združila. No in pozneje bi bil pač še vedno delal in trudil se noč in dan, da bi bila lahko živela brez tuje milosti! . . . „Trdna volja premaga železna vrata!“ ta pregovor, ki ga je večkrat slišal, mu je bil posebno ljub, odkar se je bil seznanil z Marjetko in hotel je z lastnim zgledom dokazati, da je resničen! . . .

In zdaj ker se ni mogel sprijazniti z dejstvom, da ni tudi mislila na kaj takega, da ni bila tudi ona pri-

pravljena, ako treba, ostaviti starše in rojstno hišo ter oditi v svet, v daljni svet z njim Vsa njena ljubezen se mu je zdela zdaj hipoma lažniva, hinavska — nekaj, kar v istini nikdar obstalo ni! . . .

In ta zavest ga je žgala in pekla pri srcu, da bi bil kričal . . . Vpošteval ni čisto nič, da so bile njene razmere drugačne nego njegove in da je imela ona več vzroka, ozirati se na želje svojega očeta nego on; vpošteval ni, da bi bila žrtev na njeni strani še vse večja, nego na njegovi, če bi bila storila, kar je zahteval on od nje; pozabil je bil popolnoma, da še pred nedolгим časom sam ni verjel, da bi Marjetka mogla postati kdaj njegova! . . . Uživel se je v to misel, da njegove sreče ne more biti konec tako, da je prezrel vse, kar je njo opravičevalo in sodil jo je vsled tega krivično . . .

Ni je poslušal več, ko mu je še nadalje tožila. In ko sta bila dospela do mesta, kjer sta se navadno ločila, se je obrnil s temnim obrazom vstran od nje. Podal ji je sicer desnico, a brezčutno in ne da bi bil črhnil kako besedico . . .

Ona si nikakor ni želela genljivega slovesa, ker bi jo bilo to le še bolj užalostilo; a nekoliko besed, iz katerih bi bila posnela, da se ne jezi na njo, bi ji bilo v veliko tolažbo! . . . Hotela je že zaklicati za njim, ko je odhajal. „Pavle, danes sva zadnjič skupaj!“ Toda premislila se je zopet . . . Gledala je še nekaj časa za njim, potem se je obrnila proti domu. Umela nista drug drugega . . . On je vztrajal na svojem skrajnem stališču, vztrajal pri misli, da mora biti prava ljubezen pripravljena na vsako žrtvo — ona zopet je smatrala vso zadevo za neizogibno zlo, ki se mu je treba podvreči . . . Poznala je že toliko žen, ki so se možile, ne da bi bile mogle zadostiti zahtevam svojega srca, da se ji niti kaj posebnega zdelo ni, da je zadela njo tista usoda. In vedela je tudi takoj, da je najbolje, ako se čimprej sprijazni s tem, kar ji je naklonilo nebo . . . Srce ji je sicer krvavelo in solze, ki so ji vrele iz lepih oči, so bile istinite, kakor le kdaj katere, a tiste volje ni imela in tudi moči ne, da bi bila storila kaj, kar bi jo bilo spravilo v protislovje z dolžnostmi, ki se jih je zavedala od malega do svojega očeta in svoje matere . . .

Čudno, da je bila za Pavleta misel, da je izgubil ljubljeno deklico, manj mučna, nego dvojba, ga je li ljubila kdaj istinito ali ne . . .

Globoka resnost, vcepljena mu že od mladega vsled nemilih okolnosti, ki je živel v njih, je bila poglavitni znak njegovega značaja in zato ga je tako bolela misel, da se je ona morda samo šalila z njim . . . Kadar se ga je lotila ta zavest, je čutil grozen srd nanjo, združen z željo po maščevanju . . .

A včasih mu je postalo tudi spet mehko okrog srca. Prišli so trenotki, ko je bil hvaležen za to malo sreče, ki je je bil užil poleg nje, trenotki, ko so mu stopale solze v oči in ko je blagoslavljal nje spomin . . .

A čim bolj se je bližal čas, ko se je morala ona za večno združiti z drugim, tem bolj se ga je pollaščal neki čuden nemir, nemir, ki ga sam ni prav razumel, ker je bila stvar vendar pri kraju in se na tem vendar nič več ni dalo predrugačiti! . . .

Neke nedelje večer — Metka je bila tisti dan že tretjikrat oklicana — ga ni strpelo v postelji. Vstal je in se napotil naravnost proti Obrhu . . .

Zaman si je prigovarjal, da ta njegova pot nima nikakega zmisla, da nima tam ničesar več iskati — noge so ga nesle, kamor je hotelo srce! . . .

Noč je bila lepa, svetla . . . Od juga je potegnil od časa do časa veter, da je skrivnostno zašumelo in zaječalo po seči . . . Okrog polne lune so se kopičili belkasti, mokri oblaki, ki so se bolj in bolj navzemali raznih barv ter se izpremenili naposled v krasen mavričen kolobar . . .

Pavle ni opazil tega, zrl je v tla . . . Sram ga je bilo stopinj, ki jih je delal, sram, da je bil tako slab! . . . V prvi ogorčenosti se je bil zaklel, da ne krene nikdar več proti oni strani, in spominjal se je te zaobljube, pa si ni mogel pomagati! . . . Zdelo se mu je, kakor bi mu moralo srce skoprneti, ko bi ne zadostil njegovim željam . . . A te želje — kako splošne, kako nedoločne, kako nejasne so bile! . . . Nikakega smotra, nikakega cilja niso imele! . . . Kaj je hotel, kaj je nameraval? . . . Sniti se z njo — zdaj? . . . Bog ne daj! . . . Ali pa je hotel dihati še enkrat tisti zrak, ki je obdajal njo? . . .

Čemu? — Pogrezniti se še enkrat prav živo v spomine? . . . Ah, pogrezal se je itak v nje! . . . Ne, nobenega zmisla ni imela ta njegova pot in vendar je šel dalje, dalje in vedno hitreje . . .

Skroz vas je stopal tiho, oprezno . . . Luna se je bila skrila za oblake, sence so se zgrnile nad zemljo ter jo zavile v komaj prozoren mrak. To mu je hodilo kakor nalašč. Za ves svet ne bi bil hotel, da bi ga bil opazil kdo . . . Dospel je bil do vrta . . . Ondi obstoji . . . In zdaj hkrati je vedel, po kaj je prišel! . . . Začutil je hipoma potrebo, da bi ji povedal še enkrat, kako jo ljubi, da bi se razjokal ob njeni strani! . . . Na tem mestu šele se je zavedel spet popolnoma, kaka neizmerna izguba ga je zadela! Obnovila se mu je ljubezen ob spominu na sladko srečo, ki jo je občutil tisti trenotek, ko je prvič slonel ob tem plotu in ves gnev mu je bil izginil iz srca . . .

Hotel je že zaviti okrog plotu, koder se je prišlo do njenega okna, ko se začuje napol glasno, pritajevano petje. V enem kotu vrta je stala majhna, z bršljanom gosto obraščena lopa. Odondod so prihajali glasovi. Dasi je bilo petje komaj slišno, je vendar razumel sledeče besede:

Pa so rožce usahnile
sredi vrtea mojega,
se bridkosti naselile
sredi mojega srca . . .

Od kod je imela to? . . . Še nikoli ni čul te pesmi, niti te melodije! . . . In kako čudovito je zvenel nocoj tisti njen srebrni glasek! . . . Baš ker ga je zaduševala, ker ni hotela, da bi bila njegova zvonkost prodirala z vso rezkostjo, je bil poln najsladkejše milobe . . . Nekaj tajnostnega je donelo iz njega . . . To je bilo vibriranje srca, vztrepetavanje duše, kar je odmevalo iz tega glasu! . . . Pavletu se je zdelo to petje kakor zamolklo ihtenje . . . In vedno zopet, vedno zopet je ponavljala te vrste, kakor bi hotela izliti vanje vso svojo srčno bol . . . On pa se je spomnil ob tem, kako mu je bila rekla tistikrat, da prihaja lahko toliko časa po šopke, dokler ji rože v vrtu ne usahnejo . . . Ha, zdaj niso cvele več! . . . Razumel jo je, razumel to njeno pesem! . . .

Razumel je pa tudi žalost, ki je odmevala iz nje! . . . Zdaj je vedel, da ga je ljubila in da se je s krvavečim srcem ločila od njega! . . . Bilo mu je žal, da se je bil tako poslovil od nje, a obenem ga je prešinila zavest, da je ta deklica še vedno njegova, da ima še vedno pravice do nje . . . In hipoma je bil ves drug! . . . Neka čudovita energija se ga je lotila! . . . Vseh tistih prejšnjih ozirov, ki so se kakor težki železni okovi oklepali njegove volje, je bil zdaj prost . . . Čutil se je močnega, podjetnega . . .

Zavihtil se je čez plot in zdajci je bil pri njej . . .

Ona je skočila preplašena s klopice, ki je sedela na njej.

„Za božjo voljo — Pavle . . . ti? . . . Kaj delaš tu? . . .“

„Ne bodi huda, Metka, moral sem priti! . . . Povedati ti moram še enkrat, kako te ljubim! . . .“

„O, pojdi . . . pojdi strani! . . .“ je prosila ona. „Pojdi strani! . . . Ko sva bila zadnjič skupaj, bi mi bil še smel praviti kaj takega, danes mi ne smeš več! . . .“

„Zadnjič, vem, nisem ravnal prav! . . . Ali odpusti — bilo mi je prehudo! . . . Zato pa sem moral priti še enkrat! . . . Metka — Metka . . .“

„Oh, pusti, pusti me! . . . V torek, v torek že je moja poroka! . . . Moj Bog! . . .“

„V torek, da, v torek!“ potrdi on žalostno. „Glej, zato sem prišel po slovo! . . . Metka, ti veš, kako čisto sem te ljubil! . . . Zato mi ne odrečeš zdaj ene — edine prošnje! — Metka, samo en poljubek, prvi poljubek — za slovo! . . .“

„Ne obtežuj mi srca, Pavle! . . . Prepozno je zdaj! . . . Prej, prej bi se bil zmislil . . .! —“

Iz zadnjih besed je odmevalo skoro očitiranje. A to ga je podžgalo le še bolj . . . Položi ji roke okoli života in s prosečim glasom ji reče:

„Vem, da bi ne smela storiti tega, za kar te prosim! . . . Ali moje srce je potrebno tolažbe! . . . Dokaži mi na ta način, da si me v resnici ljubila! . . . Laglje bom potem morda prenašal, kar me je zadelo! . . .“

Njo je obšla neka čudna onemoglost . . . Pustila je, da so njegove roke počivale na njej in molčala je, kakor bi hotela nekaj do dobrega premisliti . . . Luna je bila prodrla zopet skozi oblake. Obsijala je tudi vhod v lopo, ob katerem sta stala in Pavle je opazil, kako so njene lepe, velike oči strmele v daljavo . . . Njene prsi so se burno dvigale — brez dvojbe se je hudo bojevala . . . Hipoma pa se zdrzne in s tresočim glasom reče:

„Dobro, izpolnim ti željo, ako mi obljubiš nekaj! . . .“

„In to je? . . .“

„Da te na dan poroke ne bode blizu, in da pojdeš . . . pojdeš — vsaj za nekaj časa — strani od tod! . . .“

„Ah, ti me nimaš rada, ti me nimaš rada! . . .“

„Pavle, ne govori tako! . . . Baš ker te imam rada! . . . Bojim se, da bi ne imela dovolj moči, bojim se . . . da bi . . .“

Razumel jo je . . .

„Dobro, dobro, obljubim! . . . Kamor hočeš, grem; če treba na konec sveta! . . . Brez tebe mi bo tako povsod enako hudo! . . .“

Hvaležno ga je pogledala Njiju života sta se primeknila še nekoliko tesneje drug drugemu, a njiju ustne so se strnile v čist, plamteč poljub, strnile se še drugič . . . tretjič . . .

Solze, ki so jima polzele pri tem po razgretih licih, so se lesketale kakor dragoceni diamanti v milini luninega svita . . .

* * *

Tistega dne, ko se je imela vršiti Metkina poroka, se je Pavle na vse zgodaj napotil z doma.

K očetu ni stopil . . . Govorila nista že dalj časa . . . Od matere pa se je poslovil s težkim srcem . . .

„Ti greš?“ ga je vprašala z žalostnim glasom.

„No, kaj pa hočeš tudi doma! . . . Če si prislužiš drugje kaj, boš vsaj imel — doma ne izda tako nobena reč! . . .“

Delala se je pogumno, da bi sinu ne obtežila še bolj srca.

Toda hkrati jo premaga bolelost. Njenega obraza se loti konvulzivično zgibanje in solze ji zalijo oči.

„Morda se ne bova videla nikoli več!“ je pristavila in si zakrila s predpasnikom lica.

Pavletu je bilo hudo. Čutil je, da tiči za temi navadnimi besedami, ki se ponavljajo pri vsakem slovesu, nekaj resnice. Mati je bolehalo že dolgo in vsa njena zunanjščina je kazala, da visi nje življenje le na tanki niti . . . Bridkosti so jo bile ugonobile . . .

Pavle se je naglo odpravil, da ne bi posilil še njega jok . . . Odhajal tudi sicer ni lahko . . . Ko se je spomnil Metkine poroke, se mu je v krčeviti boli stisnilo srce . . . Ah, da mora biti baš on, baš on tako nesrečen! . . . Tolažila ga je nekoliko samozavest, da ga ona ljubi, da se je i ona uklonila samo neizprosni sili . . . Ta zavest mu je dajala moč, to zavest je hotel vzeti kot zvesto spremljevalko in tolaživko s seboj . . . Ah, saj je bila tudi ona revica! . . . Kar je zadelo njega, je zadelo tudi njo, da, njo morda še huje! . . . On je vsaj prost, on bo živel vsaj lahko svojim mislim in spominom, ona pa še tega ne bo mogla — vsaj nemotena ne! . . . Ona bo imela izpolnjevati dolžnosti, ki postanejo morda neznosno breme za njeno ljubeče srce, breme, ki jo naposled uniči, stre! . . .

Smilila se mu je in bolj morda zaradi nje, nego zaradi sebe, mu je gnev polnil srce . . . Zakaj ni urejeno vse drugače, vse lepše na svetu? Zakaj se stavi toliko ovir človeški sreči? Zakaj ne odločuje pri zakonih ljubezen, sama ljubezen? . . .

Nekaj mrklega, težkega mu je leglo na srce . . . Polastilo se ga je prepričanje, da od svojega življenja nima pričakovati ničesar več . . . Kako malo, kako malo srečnih trenotkov mu je nudilo in koliko grenkega, bridkega je moral vzeti za to nase! . . . Ali se izplača živeti? . . .

Neko čudno koprnenje se ga je lotevalo, da bi umrl, da bi ga zagrnila zemlja . . . Svetloba ni več ugajala njegovim očem . . . Vsak pogled, ki ga je obrnil v svet, mu je povzročal bolečine . . . Če je videl nesrečne ljudi, ga je bolelo, a če je videl srečne, mu ni delo nič manj hudo, ker ga je spominjalo na

lastno nesrečo. Morda je bilo baš to njegovo duševno razpoloženje vzrok, da si je poiskal dela v rudnikih...

Podal se je na Nemško, kjer je vedel, da opravlja že toliko njegovih rojakov globoko doli pod zemljo sužna dela . . .

In bilo je res videti, kakor bi se ga bila lotila nekaka zadovoljnost sredi izstradanih in izmučenih trpinov, ki so se jim tako čudno, tako nenaravno svetile oči v podzemeljskih votlinah. Nikdar z nobeno besedico ni izdal, da prenaša nerad svojo usodo, da občuti težo, ki mu je bila naložena. In nikdar ni bil pri tistih, ki so preklinjali in se grozili svojim neusmiljenim izkoriščevavcem. Delal je pridno, neumorno, delal za dva . . .

Njegovim sotrpinom pa to ni bilo pogodu. Zavidali so ga za njegovo ravnodušnost, za vdanost, ki je vršil svoj posel z njo . . . Da dela iz obupa, da napenja samo zaradi tega svoje moči tako, ker bi se rad razmislil in ker bi pozabil rad na svojo bol, tega seveda niso vedeli! . . .

E — on ni bil slep, niti ne neobčuten! . . . Zavedal se je, da se ne godi dobro ne njemu, ne vsem tem, ki so delali ž njim. Večkrat si je mislil po tihem: „Sem naj bi poslali zločince, sem! . . . Hujše ječe si misliti ne morem, nego te podzemeljske rovi! . . . Komur je draga solnčna svetloba, njemu mora biti neznosna ta večna noč! . . .“

A njemu samemu je prijalo v tem grobu . . . Včasih se mu je zazdelo, kakor bi ga bili res že pokopali, pa da ima vendar še zmožnost, da misli, — preudarja . . . In želel si je samo še, da bi ga i ta zmožnost že minila . . . Toda včasih se je zgodilo tudi nasprotno. Včasih mu je hipoma oživel spomin na preteklost ter mu zbudil neutешno koprnenje . . . Stožilo se mu je kar nenadoma po ljubem domačem kraju, po znanih logih in livadah, po vsem, kar je bilo kako v zvezi ž njegovim prejšnjim življenjem! . . . V takih trenutkih mu je bilo, kakor da ga tudi te gorostasne mase zemlje, ki so se gromadile nad njim in ki so ga vklepale, kakor velikanska, nepredirna ječa, ne mogle zadržati, da ne bi šel tja, kamor ga je vleklo njegovo

še vedno burno srce . . . V takih hipih mu je bilo hudo, nepopisno hudo in občutil je vso težo bremena, ki si ga je bil naložil z dano obljubo — loteval se ga je kes, da se je podal v prostovoljno pregnanstvo . . .

A potem je delal še vztrajneje, še intenzivneje, da bi se otresel izkušnjave . . .

Osem mesecev je bil Pavle že na tujem, potem pa je začel razmišljati, koliko časa naj to še trpi . . . Začele so mu prihajati stvari na um, ki se prej nikdar zmislil ni nanje . . .

Kdo ve, če ni ona manj zahtevala, nego je on že izpolnil? Kdo ve, če se tudi ona že ne kesa, da mu je bila izrekla take želje? . . . Morda tudi ona koprni po tem, da bi ga zopet videla, morda potrebuje koga, da bi mu potožila svoje križe in težave, razodela mu svojo prikrivano bol! . . .

Brez dvojbe bi bil Pavle sčasoma omagal in bolj in bolj se je bližal dan, ko bi se bil uklonil željam svojega srca in se napotil proti domu . . . Toda preden je prišlo do tega, ga je doletela nezgoda . . .

Pavle ni bil zmeraj s primerno pozornostjo pri delu. Opravljal je z ognjevitostjo svoj posel, a brigal se ni za nevarnost, ki je bila spojena z njim. Nekoč je zasadil globoko v zemljo svoj kramp in nakrenil na vso moč. Odtrgal se je velik kos gradiva nad njim in se mu zvalil na noge . . .

Ko so bili spravili z njega velikansko težo, je zdravnik takoj izprevidel, da mu morejo rešiti samo na ta način življenje, če mu odžagajo levo nogo, ki je bila od kolena doli popolnoma zmečkana.

On je prosil, naj ga puste umreti; toda zdravniki so bili drugega mnenja. Storili so zoper njegovo voljo to, kar sta jim velevali veda in vest . . .

Čez tri mesece potem je zapustil bolnico z —
leseno nogo . . .

* * *

„Kam? . . .“ na to vprašanje si je moral zdaj Pavle odgovoriti.

V tem, ko je ležal v bolnici, se je bilo tudi na njegovem domu izvršilo to, kar je mislil že dolgo za neizogibno.

Dobil je bil pismo, iz katerega je posnel, da očetovi upniki prodado njegovo domačijo in kmalu za tem drugo, ki mu je naznanilo materino smrt.

Po materi je bridko jokal, prva vest pa ga je pustila čudno ravnodušnega.

Ali kam zdaj, kam? . . .

Dóma ni imel več . . . In v vsem domačem kraju je bilo samo še eno bitje, ki je koprnelo njegovo srce po njem. Samo zaradi Metke še bi bil hotel tjakaj — toda tak ne, tak ne! . . .

Ali naj stopi z leseno nogo pred njo? . . . Ali naj jo poprosi celo morda milodara? Saj je berač zdaj, berač! . . .

Hudo ga je skelela ta zavest. Trda se mu je zdela njegova usoda in vprašal se je: „Zakaj je moralo priti tako, zakaj ne drugače? . . . Za koga delam pokoro? . . . Zase? . . . Kaj sem zakrivil takega? . . . Ali pa morda za starše? . . . Za očeta? . . . Ni li krivično to? . . .

Premotivši vse svoje življenje, ki je bilo tolikanj žalostno in predočivši si prav živo svojo bridko sedanjost, se je čutil grozno nesrečnega . . .

V tej nesreči, v tej zapuščenosti svoji in osamelosti pa se spomni onih čudovitih vrstic, tako preprostih, a tako presrčnih in polnih prave globoke žalosti, ki jih je pela Metka tisto noč, ko je užil najslajše, najblaženejše trenutke svojega življenja . . .

Pa so rož'ce usahnile
sredi vrtea mojega . . .

In tista otožna, pretresljiva melodija mu je zazvenela pa ušesih, napolnila mu dušo in srce . . . Bilo mu je, kakor bi bila Metka zanj zapela tistikrat te vrste, kakor bi mu jih bila hotela dati na pot s sabo, kakor bi bila vedela, da bode kdaj črpal moč in tolažbo iz njih . . .

S svojim neumornim, trudapolnim delom si je bil prislužil nekaj. Dal je tem laže nekaj na stran, ker je živel ves čas kolikor mogoče skromno. Od tega prihranka je bilo zavisen način njegovega prihodnjega življenja in moral je resno premisliti, kako ga obrne.

Za tekoče potrebe ga nikakor ni smel porabiti. Ali kaj naj začne z njim? . . . Da bi ga naložil kot glavnico, ni imelo zmisla, ker ga je bilo premalo. Umrl bi bil prej, preden bi bila ta glavnica narasla toliko, da bi mu bile obresti kaj zalegle. In preživiti se je moral vendar tudi že zdaj . . .

Tedaj mu pride na misel, da bi si kupil tako majhno lajno, kakor jo je videl že pri drugih revežih. Potem bi vsaj njemu ne bilo treba odpirati ust, ne bilo bi mu treba vedno in vedno ponavljati prošnje — opravljala bi lajna ta bridki posel zanj . . .

Odpravil se je v mesto in pozvedel za trgovca, ki je kupčeval s takimi stvarmi. In poizkušal je eno skrinjico za drugo, poizkušal je večje in manje, a nobena, nobena mu ni bila po godu . . . Melodije, ki so zvene iz njih, so bile prevesele — rezale so ga v srce, mučile mu ušesa . . . Ne! Če bi moral kaj takega poslušati dan na dan — to bi bilo grozno, neznosno! . . . On je potreboval glasov, ki bi se bili prilegali njegovi notranjščini, ki bi bili v skladju z njegovo duševno razpoloženostjo . . . A poznal je samo eno pesem, ki bi bila zadoščala njegovi srčni potrebi, samo eno melodijo, ki bi se je ne bil naveličal poslušati nikdar . . .

Vpraša, bi li ne mogli narediti zanj posebno lajno z melodijo, kakor si je on želi.

Ljudje, ki so ga čuli, so se spogledovali nad njim.

„Ali to bi stalo denarja!“

Pokaže, koliko ima.

„No, za toliko že!“

In potem jim je zapel pesem, katere melodijo naj bi mu ponavljala lajna:

Pa so rožce usahnile
sredi vrtea mojega . . .

Pel je z občutkom, pa s pridušenim, zamolklim glasom, kakor tistikrat Metka. Solze so mu vstajale v očeh ob spominu na ono noč in naposled so se mu vlile v curkih po zvenelih licih . . .

Vsi, ki so ga videli, se niso mogli načuditi čudnemu beraču. Vedeli niso, kaj je vzrok njegovim solzam,

a smilil se jim je in poskrbeli so, da je dobil čim prej, kar si je želel.

Ej, to je bil praznik zanj tisti dan, ko je prvič dobil svoje glasilo! Podal se je v samoto z njim in neprenehoma je vrtil kljuko in izvabljal mu glasove, ki so bili njemu tolikanj dragi! Zdelo se mu je, kakor bi čul peti Metko, imel je občutek, kakor bi bila nevidna v njegovi bližini . . . Potem pa se je napotil proti rojstnemu kraju . . . Hotel je živeti vsaj med svojimi rojaki, ko že domov ni mogel in ni smel . . .

* * *

Iz praktičnih ozirov se je naselil v obližju stolnega mesta. Pol ure zunaj mesta stoji hiša, ki je meščanom priljubljeno letovišče. Z gospodarjem te hiše se je pogodil . . . Odkazal mu je ta ležišče na slami v šupi in obljubil mu primerno hrano — vse proti majhni odškodnini . . .

Vstajal je vsak dan na vse zgodaj in hodil do razpotja, ki je bilo kakih pet minut oddaljeno. Ondod je prišel vedno kak človek mimo. Izbral si je bil precej prvi dan prostor pod hrastom in zapustil ga ni več. Tam je stal ves dan od ranega jutra do pozne noči, vrtil svojo lajno, pa pogrezal se v spomine . . . Ob enostavnih zvokih otožne melodijske, ki jo je izvabljal svojemu inštrumentu, se je zamišljal nazaj v preteklost, ki je bila sicer v svoji celoti temna, žalostna, a je obsezala vsaj en hip, ki je žarel kakor svetel meteor na obzorju njegovega življenja . . .

Zato se te melodijske tudi nikdar naveličal ni. Oh, koliko stoinstokrat jo je že čul, a poslušal jo je vedno zopet z novo slastjo in zopet iznova se je poživiljal in pomlajal ob njenih zvokih.

Ljudje so se čudili, ko so ga videli včasih stati tam s smehljajočim obrazom . . .

Takrat je mislil vselej na svojo Metko, takrat si jo je predstavljal v vsi njeni mladostni lepoti in krasoti, takrat je v duhu še enkrat preživel vso srečo, ki jo je izkušal tedaj, ko ga je ljubila, ko ji je smel zreti v krasni, zorni obraz . . .

V takih trenutkih so mu pordela njegova blede lica; kri se mu je oživila po neprožnih, višnjevih žilah, ki so se raztezale, kakor veje po njegovih suhih rokah; v takih trenutkih se je čutil hipoma mladega, pre-rojenega . . .

Nihče, nihče ni slutil, kak zaklad hrani zanj ta majhna skrinjica, ki se je nje tako tesno oprijemala njegova levica, nihče ni prišel na to, da mu služi samo borega kruha, da je zanj temveč vir dušne moči in srčnega krepila . . .

Nad dvajset let je bilo poteklo tako Postaral se je bil in po zunanjem izpremenil, a njegovo notranje, njegovo duševno življenje je bilo vedno eno in tisto. Neko žalostno moč so imeli spomini na njega . . .

A potem se je nekaj zgodilo . . .

* * *

Za ljudi, ki so prihajali mimo njega, se nikoli ni dosti brigal. Mehanično je posegal po male darove, ki so mu jih metali v klobuk, ali pa pokladali na pokrovček lajne in mehanično prikimaval z glavo v zahvalo . . . Znanega tod mimo ni nikogar pričakoval in ga tudi res nikdar videl ni. Vedel je, da prihajajo ljudje iz njegovega domačega kraja le poredkoma v glavno mesto in da jih semkaj ne pripelje nikoli pot. A nekega dne mu zastane sapa, ko vidi prihajati troje ljudi. Bila sta oče in mati pa osemnajst do dvajset let staro dekletce z njima. Na tem mu obtičé oči. Oh, to je bila njegova Metka, Metka! . . . Šele čez nekaj časa se izpametuje, da je to nemogoče, da mora biti Metka zdaj že stara, in ozre se po materi . . . Da, to je ona, to, in deklica je le hčerka njena! A kako ji je podobna! On, ki si je svojo Metko predstavljal še vedno tako, kakršna je bila pred dvajsetimi leti, je prvi hip res mislil, da vidi njo, ko je bil uzrl njeno hčer. Nepopisna radost mu je prešinila prsi . . . Preselil se je v duhu hipoma v domači kraj, zamislil se v svojo mladost, v one lepe, srečne čase . . . Zdelo se mu je, kakor bi prihajala v cerkev mimo njega . . . Zopet je čul njen žgoleči glas, njeno krasno petje . . .

A kako iznenadenje, kako razočaranje, ko je obrnil svoj pogled od deklice na mater, ko je videl pravi predmet svoje ljubezni . . . Oj, kako vse drugače, vse drugače si jo je mislil! . . . Kje je bil tisti izraz globoke žalosti, brez katerega si njenega obraza predstavljal, ni mogel? . . . On je živel do današnjega dne v veri, da je nesrečna, da se ji godi tako, kakor njemu! On je bil prepričan, da hrepeni še vedno po njem, in da išče, kakor on, tolažbe v spominih . . .

Ali potem bi morala biti drugačna! . . . Njena lica bi morala biti bleda, prepadena; kazati bi morala sledove prestanih srčnih bojov in bolečin! . . . A kako lepo polna, kako rdeča in žareča so ji še bila navzlic štiridesetih let, ki jih je štela! . . . In kako je bila vesela, kako brezskrbno se je smejala! . . .

Brez dvojbe — ona se je bila sprijaznila s svojo usodo, ona je bila zadovoljna! . . .

To spoznanje ga zapeče . . . Čudno, ljubil jo je, a sreče ji ni privoščil! . . .

Roka mu zastane in lajna utihne . . . Obrne se v stran, da bi ga ne spoznala . . . In res se niso zmenili zanj. Prišedši mimo njega, so zavili po spodnji poti spet v mesto nazaj. Iz tega, kar so med seboj govorili, je posnel, da sta stara dva pripeljala hčer v gospodinjsko šolo . . .

Torej tako, tako? . . . Kaka prevara, kaka samoukana! . . .

Ona je srečna, ona niti ne misli več nanj! . . .

Občutil je to kot grozno krivico! . . . On do današnjega dne ni bil prišel na to, da je imela njena zahteva, da bi zapustil domač kraj, baš ta zmisel, da bi se laglje sprijaznila s tem, česar se izogniti ni mogla. Ona je zadela v svojem zdravem instinktu takoj pravo, vdala se je, pozabila in postala srečna!

Zakaj ni storil tudi on tako? . . . Zakaj ni izkušal tudi on pozabiti in otresti se žalosti, preden ga je doletela nezgoda? . . . Zakaj ni imel več poguma, več srčnosti? . . .

Očital si je, ne pomislivši, da dela sam sebi krivico . . . Bila je pač njegova narava taka, nedostajalo

mu je pač od rojstva one eneržije, ki jo je treba za življenje! . . .

In čim dalje je premišljal vse to, čim dalje je zrl nazaj na svoje izgubljeno življenje, tem bolj mu je vstajal v prsih gnev do sebe, do nje, do vsega sveta.

Jezno je zavrtel nekolikokrat kljuko svoje lanjne, da je odletelo par žebličkov iz valička in da je prišlo prvo nesoglasje v melodijo, ki mu je dozdej tako harmonično zvenela na uho. Ah, zdaj je ni maral več poslušati, zdaj bi bil najrajši udušil te glasove! . . . Zdelo se mu je, kakor bi se mu rogali, čuli so se mu kakor za smeh, ker se je dal tako dolgo mamiti po njih . . .

Od tistihdob je glavo še bolj povešal . . . Skoro neprenehoma je strmel pred se v tla. Lajno je le še malokdaj vrtil, še tistikrat z nevoljo, s srdom. Zdaj pa zdaj je odletel kak zob. Glasovi v njej so postajali vedno redkejši, naposled je bila že skoro popolnoma nema . . .

* * *

Tema lega na zemljo . . .

Mrzel zimski dan se umiče še bolj mrzli noči . . . Belkasta, prozorna megla se dviga kakor nežna tančica od tal . . . Svetloba pojemlje in umira bolj in bolj . . . Na jasnem nebu se prikazujejo zvezde druga za drugo. Kakor bi jim bilo mraz, podrhtujejo in strepetavajo. Semtertja je videti, kakor bi katera hotela ugasniti . . .

Bilo je že davno čas za domu, a on je ostal še vedno na svojem mestu . . . Ves dan je zmrzoval, a ko je segel v žep, da bi se prepričal, koliko si je izprosil, je naštel cele tri kracarje! . . .

V takem mrazu niso hodili ljudje na izprehod in tudi zanj bi bilo bolje, ako bi bil ostal doma. Toda moral je iti, moral! . . . Hiša, ki je imel v njej že toliko let svoje zavetje, je dobila novega gospodarja. In ta ni bil več tako človekoljuben, kakor je bil prejšnji. Trpel ga je sicer še v hiši, a samo zaradi tega, da mu je zvečer praznil žepe . . . Kar so mu bile čez dan dale usmiljene roke, vse mu je vzel on, kadar je prišel

domov . . . In če je bilo malo, je godrnjal, se jezil in mu pretil, da ga vrže izpod strehe!

Že zaradi tega je moral torej vun, navzlic groznemu mrazu! Ah kako, kako je trpel! . . . Izpostavljeni svoje od stradanja izpiskano telo krutemu mrazu, pa strmeti po cele dneve v enakomerno beloto bleščečega snega! . . . Bil je prišel že skoro ob ves svoj vid in včasih se ga je loteval občutek, kakor bi moral zblazneti . . .

Danes pa mu je bilo še posebno čudno pri srcu . . . Premišljeval je človeško življenje in doumeti ni mogel, kako je to, da se obrača nekateremu vse na dobro, drugemu zopet vse v nesrečo in zakaj je včasih en sam hip odločilen za vse življenje . . . Ko bi ne bil šel on tisto noč k Metki, ko bi ji ne bil dal besede, ne bi bil šel z doma, ne bi bil se ponesrečil in vse, vse bi bilo drugače! . . .

Naredila se je bila že trda tema, a on je še vedno stal nepremično, kakor bi bil prikovan . . . Ni se mogel odločiti, da bi bil nastopil pot proti domu . . . Saj je vedel, da ga nihče ne pogreša in da je vsem le na poti! . . . Mraz ga je bil prevzel vsega in čutil ni več prav ne roke, ne noge. Neka zaspanost in nepremagljiva utrujenost mu je legla po udih . . . Pred očmi se mu je sukalo in vrtilo . . . Po vsem životu je čutil neko slabost, onemoglost . . . V njegovi glavi je bilo čim dalje bolj prazno — misli so se mu le še počasi snovale . . . Imel je občutek, kakor bi mu zmrzovali tudi možgani . . .

Hkrati zabrije ostra sapa . . . Nad njim zazvižga in završi in kakor moka droben sneg se mu usiplje na glavo in za vrat. Pa tudi v oči mu ga natrosi sapa, da ga je zapeklo in so mu bile hitro vse v solzah . . . To ga zdrami nekoliko. Zavé se, da je noč in da tukaj ne more ostati . . . Okrene se, a v svoji zmetenosti gre na napačno stran . . . Stal je prav tik jarka in zdaj mu hipoma zmanjka tal . . . Padel je z leseno nogo naprej in zasadila se mu je globoko notri v ledeno skorjo . . .

„Bog se usmili — kaj delam? . . .“

Pretresel se je hudo in jel je vsled tega jasneje misliti. Hoče se oprostiti, a zaman se trudi, da bi potegnil nogo iz ledu. Bil je kakor priklenjen.

„Oh, moj Bog, ali tako? . . .“

Nekaj neprijetnega mu prešine život.

Ozre se proti nebu, kakor bi od tam gori pričakoval čudežne pomoči . . . Ali nič se ni genilo . . . Zvezde so zrle hladno, ravnodušno doli nanj . . .

„Ah — kaj bo to? . . .“

Pride mu na misel, da bi klical. A njegova usta so bila tako grozno suha, da niti jezika ni mogel pregibati in prsi mu je nekaj stiskalo, da niti enega glasu ni mogel spraviti iz njih . . .

Čez nekaj časa se spomni: „Eh, nogo si odvežem, nogo! . . .“

Akoravno so mu bile roke vse premrle, se mu vendar posreči, dotipati se do jermena in ga odvezati. A pri tem je prezrl, da brez noge ne more stati in zvrnil se je tja po jarku . . .

„Za božjo voljo, ta bo moja zadnja!“ se zave zopet in iznova ga pretresa groza.

Poizkusi, če ne bi mogel izdreti lesene noge iz ledu ter si jo zopet privezati. Toda nobene moči ni imel več. Tudi najmanjšemu uporju se je upiral njegov oslabeledi život . . .

„Ta bo moja zadnja!“ je ponovil še enkrat. „Ta bo moja zadnja — če me ne pogrešé in me ne pride iskat kdo!“

Ali bilo ni nikogar! . . . Morda so mislili, da je šel naravnost spat, morda so vedeli tudi, da ga ni, pa se jim ni vredno zdelo iti ponj!

To zadnje se mu je zdelo verjetneje.

In hipoma se ga loti prepričanje, da je nepotrebna stvar na svetu, da je le drugim in sam sebi v nadlego. In misel na smrt ni imela nič več groznega zanj . . .

Prekriža se s silo in začne moliti . . . A kmalu so bile njegove misli zopet drugje . . . Srca so se mu pollaščali sladki prijetni čuti . . . Pred njegovimi očmi so se porajale prelestne slike . . . Njegova desnica se je sprijela krčevito kljuko pri lajni, kakor bi jo hotel zavrteti še enkrat — zadnjikrat! . . . A čemu . . .

čemu? . . . Saj je prihajala ona sama, in pela, pela z onim srebrnim mladostnim glasom, kakor nekdanj . . .

„O Metka . . . Metka! . . .“

Ustnice so se mu zategnile v blažen nasmehljaj in drhtele so mu, kakor bi ga pozdravljati, blagoslavljati hotele . . . Toda bolj redki, vedno bolj slabi so bili njih gibljaji . . .

Čim dalje bolj počasi mu je lezla kri po žilah, lezla par hipov tudi potem še, ko mu je zadnjič utripnilo srce . . .

A tega prehoda iz biti v nebiti se on ni zavedal več . . . Njegov duh je plaval po višavah, preden je mehanizem njegovega trupla končal popolnoma svoje funkcije . . .

